

Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler ve ÖZEL EĞİTİM

*OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU (OSB) OLAN
ÖĞRENCİLER*

TANIM

- **OSB**, yaygın gelişimsel bozukluk yelpazesi içerisinde yer alan (1) toplumsal etkileşimde ve iletişimde yetersizlikler ile davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı, basmakalıp ve yineleyici örüntülerle ve (2) toplumsal etkileşim, toplumsal iletişimde kullanılan dil ya da sembolik/imgesel oyun becerilerinin en az birinde 3 yaşından önce gecikmelerin ya da olağandışı bir işlevselliğin olması ile karakterize gelişimsel bir bozukluktur.
- **OSB olan birey**, sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığını erken çocukluk döneminde ortaya çıkan bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir.

TANIM

Otizm spektrum bozukluğu beş alt gruba ayrılmaktadır:

- APA tarafından en son 2013 yılı Mayıs ayında yayımlanan DSM-V’te,
- (a) sosyal iletişim ve etkileşimde sınırlılıklar,
- (b) sınırlı ilgi ve yineleyici davranışlar olmak üzere OSB’nin iki temel özelliği belirtilmiştir.
- Bu temel özelliklere ek olarak belirtilerin erken çocukluk döneminde gözükmesi ve günlük yaşamda aksamaların görülmesi vurgulanmış ve OSB’nin hayat boyu devam eden bir bozukluk olduğu belirtilmiştir (APA, 2013).

- DSMV’te, OSB, üç düzey gereksinime bağı olarak sınıflandırılmış,
- birinci düzey, “destek gerektirir”;
- ikinci düzey, “yoğun destek gerektirir”;
- üçüncü düzey, “çok yoğun destek gerektirir” şeklinde ifade edilmiştir (APA, 2013).

TANI ÖLÇÜTLERİ

• A. Toplumsal iletişimde gözlemlenen problemler:

• Karşılıklı konuşamama, duygu ve düşüncelerini aktaramama, iletişim başlatamama, toplumsal ve duygusal etkileşim eksikliği.

• Sözel ve sözel olmayan iletişim şekillerinde eksiklik, göz kontağı ve vücut dilinde farklılık, anlamada ve kullanmada yetersizlik veya hiç kullanamama.

• Farklı ortamlara göre davranışlarını ayarlama zorluk çekme, yaşıtlarına ilgi gösterme, oyun paylaşma, ilişki kurma ve sürdürmede eksiklik.

TANI ÖLÇÜTLERİ

• B. Tekrarlayıcı davranış-sınırlı ilgi alanı: En az ikisi ile kendini gösteren durumlar:

• Tekrarlayan motor hareketler, konuşma ya da nesne kullanımları.

• Değişikliklere karşı aşırı sıkıntı, değişime ayak uyduramama, aynılığı korumada ısrarcılık.

• Nesnelere karşı aşırı bağlanma ve ilgi alanlarında değişmezlik, sabitlik.

• Duyusal uyarılar karşısında aşırı veya çok az seviyede ilgili olma hali (kokulara, dokulara, ışığa ya da seslere yönelik şiddetli reaksiyon gösterme ya da aşırı ilgili olması durumu).

TANI ÖLÇÜTLERİ

-
- C. Belirtilerin erken gelişimsel dönemde ortaya çıkmış olması.

-
- D. Belirtilerin, sosyal açıdan ya da diğer fonksiyonel açılardan, klinik yönden belli şekilde bozulmasına neden olmasıdır.

-
- E. Gelişim bozukluğunun anlık ya da genel bir gelişim bozukluğuyla ayrımının yapılabilmesidir. Sıkça birlikte ortaya çıkabilir. Otizm açılım kapsamı içerisinde bozukluk ve anlıksal gelişimsel bozukluk tek tanı diyebilmenin tek yolu sosyal gelişiminin beklenenin altında olması gerekir (American Psychiatric Association, 2013)

Erken dönem OSB belirtileri

1. Etrafındaki insanların varlığının ne yaptıklarının farkında değilmiş gibi görünmek
2. İlk sözcüklerin çıkmaması, çıkıp tekrar azalması ya da çok az olan sözcüklerin nadiren iletişim için kullanılması
3. İşaret etme ya da jestlerin sınırlı kullanılması
4. Aynı nesnelere tekrarlı olarak aynı biçimde oynamak ve kaşık/bardak gibi oyuncaklarla işlevine uygun oynamada güçlükler

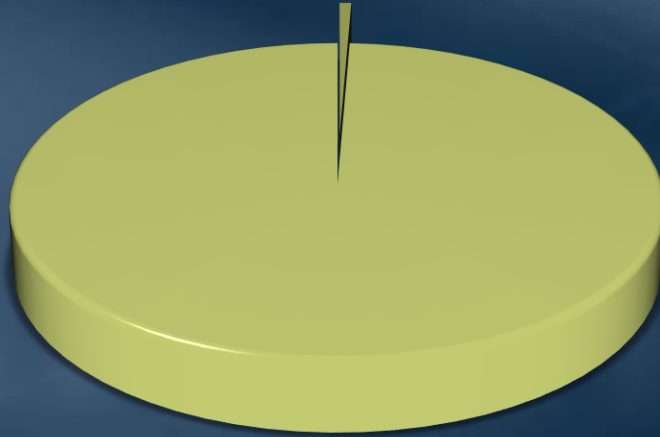
Erken dönem OSB belirtileri

5. İsmi ile seslenildiğinde bakmama ya da kendisi ile konuşulduğunda gözlerini kaçırma
6. Gözlemlediği davranışları taklit etmede sınırlılıklar
7. Nesnelerle veya nesnesiz bir eylemi tekrar tekrar yapma eğilimi
8. Nesnelerin belirli bir parçasına normalden daha uzun bir süre odaklanma eğilimi

YAYGINLIK

- ABD'ne dayalı verilere göre 2012 itibari ile Otistik bozukluğun görülme sıklığı 88'de 1'dir (Center for Disease Control and Prevention, www.cdc.gov). Erkeklerde kızlardan dört-beş kez daha fazla görünür.
- 2020'de her 54 çocuktan 1'i OSB

Otistik Bozukluk

- Otistik Bozukluk
- Toplum

Yaygınlık

1985-1/2500

2001-1/250

2013-1/88

2014-1/68

NEDENLER

GENETİK FAKTÖR

- DNA, otizmin sorumlusu olarak görülebilmektedir. Fakat otizmin tek başına nedeni olamamaktadır.

BEYİN İŞLEVLERİNDE ANORMALLİKLER

- Beynin sinirsel-kimya yapısında anormallikler oluşu, beyincik, motor kontrol, denge ve bilişsel işlevlerle ilgilidir.

ÇEVRESEL FAKTÖRLER

- İlk inanış olarak otizmin nedeni ailenin çocuğun bakımını suistimal ve ihmali yer alırken günümüzde doğru olmadığı, çevrenin semptomları etkilediği görülmüştür.

ÖZELLİKLER

Bilişsel ve Akademik Özellikler

Çoğunda değişik düzeylerde zihinsel yetersizlikler görülmektedir.

Zihinsel olarak başkalarını anlamada, sohbetlere katılmada zorluk çekmektedirler.

Motivasyonun olumsuz etkilenmesi en sık görülen bilişsel ve akademik özelliktir.

Yönetici işlevlerde bozukluk

- Çalışma belleği
- Planlama, kendini düzenleme
- Zihinsel esneklik
- Dikkat
- Duygu kontrolü

ÖZELLİKLER

Dil ve İletişimsel Özellikler

Dil gelişiminde gecikme, dili iletişim amaçlı kullanamama, etkileşim kurmada güçlük, iletişimi başlatma ve sürdürmede güçlük.

Ekolali (Stereotipik ve tekrarlayan sözel ifade kullanımı), sohbet becerilerinde yetersizlik, sözel olmayan dili algılamada güçlük, zamirleri yerinde kullanama

ÖZELLİKLER

Sosyal ve Davranışsal Özellikler

Sözel olmayan davranışlarda bozukluk, yetersiz akran ilişkileri, başkaları ile başarı, ilgi ve zevk almayı kendiliğinde paylaşmadaki sınırlılıklar, karşılıklı etkileşimde yetersizlikler

Göz kontağı kurmada, fiziksel yakınlık kurmada, hayali oyunlar oynamada, empati kurmada sınırlılıklar, ısırma, kafa vurma gibi kendini uyarıcı davranışlar, sallanma, elleri sallama, çırpma gibi yineleyici davranışlar

ÖZELLİKLER

Duyusal Özellikler

Dokunsal denge, vücut farkındalığı, görsel, işitsel, tat ve koklama duyularına ilişkin problemler

OSB OLAN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Davranış Problemleriyle Başetme

Gözlenebilir ifadeler kullanarak uygun olmayan davranışları tanımlayın.

Davranışları öncesi ve sonrasındaki olaylara göre analiz edin.

Bu davranışın yerine kazandırabileceğiniz alternatif davranış belirleyin.

Uygun olan davranışı öğretin.

Başka ortamlarda da tutarlı bir şekilde öğretilmesi için çaba sarf edin.

OSB OLAN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Uygulamalı Davranış Analizi (UDA)

UDA, Problem davranışlarla başetmede

Alternatif davranışların
kazandırılmasında

Davranış değiştirme süreçlerinde

Çeřitli öğretim yöntemleri sunar.

OSB OLAN ÖĞRENCİLERE ETKİLİ ÖĞRETİM SUNMA STRATEJİLERİ

Görsel Desteklerden (İpuçlarından) Yararlanma

ETKİNLİK ÇİZELGELERİ

Bireyin etkinlik zincirini yerine getirmesi için ipucu olan kelimeler ya da resimler seti.

Etkinleri sıraya dizme, etkinlikler arası bağımsız geçiş yapma, seçim yapma, sıraya uyma

PECS

Resim değiş-tokuşuna dayalı iletişim sistemi; iletişim becerilerinin kazanılmasını hedefleyen alternatif yöntem

İletişimi başlatma, kendini ifade etme sürecine yardımcı resimli kartlar

SINIFINDA OSB OLAN ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERE İPUÇLARI

- Çocukları oynadıkları nesnelere dikkat yönelterek “*dikkati yoğunlaştırma becerileri*”
- Sık sık alıştırma ve rehberlik ile taklit edilen her hareketin pekiştirilmesi “*taklit becerileri*”
- İsteğini ifade etmesi için fırsatlar oluşturma ve buna yönelik davranışlar gösterdiğinde “*istekte bulunma becerileri*”
- Yetişkin yönergesine uyulması konusunda ısrar edilerek “*yönergelere uyma becerileri*”
- Gelişimlerine uygun nesnelere oynadıklarında pekiştirme “*nesnelere oynama becerileri*”
- Akranları ile oynama fırsatları yaratma “*başkalarıyla oynama becerileri*” ni öğretebilirsiniz.

SINIFINDA OSB OLAN ÖĞRENCİ BULUNAN ÖĞRETMENLERE İPUÇLARI

- Etkinlik ya da rutinleri tahmin edilebilir hale getirin. (Sınıfta çizelgeler kullanın, sürprizlerden kaçının.)
- Sınıf içi kuralları ve sonuçlarını öğrencilere sürekli ve tutarlı bir şekilde ifade edin ve uygulayın.
- Olumlu davranışları hemen görün ve sürekli destekleyin.
- Sınıfta öğretmene yardımcıların bulunması da bu uygulamayı olumlu etkileyecektir.